

Sygn. akt I ACa 2048/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Lidia Sularzycka

Sędziowie: SA Maciej Dobrzyński

SO del. Beata Byszewska (spr.)

Protokolant: ref. staż. Michał Strzelczyk

po rozpoznaniu w dniu 9 października 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością(...) spółki komandytowo - akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 3 września 2014 r., sygn. akt XVI GC 587/13

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Beata Byszewska Lidia Sularzycka Maciej Dobrzyński

Sygn. akt I ACa 2048/14

UZASADNIENIE

(...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością(...) s.k.a. z siedzibą w W. wniosła pozew przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego – wyroku Sądu Polubownego, Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. z dnia 09 stycznia 2013 r. sygn. akt SA 62/12, którego wykonalność w zakresie pkt 2 i pkt 3 postanowieniem z dnia 02 kwietnia 2013 r. sygn. akt XVI GCo 22/13, stwierdził Sąd Okręgowy w Warszawie, XVI Wydział Gospodarczy, nadając mu w tym zakresie klauzulę wykonalności.

Powód wskazał, że dnia 19 kwietnia 2013 r. powód złożył pozwanemu oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wierzytelności. Do potrącenia powód przedstawił wierzytelność w kwocie 11.972.966,20 zł należną mu z tytułu bezumownego korzystania przez pozwanego z pomieszczeń za okres od dnia 26 października 2011 r. od dnia 25 stycznia 2013 r. Wierzytelność ta została potrącona z wierzytelnością pozwanego w kwocie 10.890.325,04 zł wynikającą z wyroku Sądu Polubownego- Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 09 stycznia 2013 r. (sygn. akt SA 62/12).

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwany wskazał, że wniesiony przez powoda pozew przeciwegzekucyjny stanowi obejście zapisu na sąd polubowny, jaki wiąże strony w niniejszej sprawie, gdyż istnienie, wysokość i wymagalność wierzytelności, którą powód przedstawił do potrącenia, to kwestie, które objęte są zapisem na sąd polubowny, zatem tylko sąd polubowny władny jest orzec, czy i w jakiej wysokości powodowi przysługuje wierzytelność wobec pozwanego z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z przedmiotu najmu. Wobec powyższego, w razie wydania przez Sąd wyroku uwzględniającego powództwo opozycyjne, wyrok ten będzie orzekał w istocie w kwestii istnienia i wysokości wierzytelności powoda z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z przedmiotu najmu oraz skuteczności dokonanego przez powoda potrącenia co objęte jest łączącym strony zapisem na Sąd polubowny.

Wyrokiem z dnia 03 września 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (...) spółki komandytowo-akcyjnej w W. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwotę 10 847,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu przez Sąd Okręgowy następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

Na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” (...) spółka komandytowo akcyjna z siedzibą w W. jest użytkownikiem wieczystym nieruchomości położonej w W. przy al. (...), dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie, VII Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgi wieczyste o numerach: (...), (...), (...) oraz właścicielem posadowionych na niej budynków handlowo-biurowych.

Dnia 27 grudnia 2004r. pozwany zawarł ze spółką (...) sp. z o.o. , której następcą prawnym jest powód, umowę dzierżawy, zgodnie z którą powód oddał pozwanemu w dzierżawę znajdujące się na ww. nieruchomościach pomieszczenia handlowo-biurowe. Zgodnie z art. 15 ust. 2 umowy wszelkie spory pomiędzy stronami wynikające z lub dotyczące niniejszej umowy lub związane z jej naruszeniem, rozwiązaniem lub nieważnością, jakie mogą zostać rozwiązane polubownie, będą rozstrzygane wyłącznie przez Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie zgodnie z jej regulaminem, a wyrok arbitrażowy będzie ostateczny i wiążący dla stron. Pozwany wypowiedział umowę dzierżawy pismem z dnia 21 października 2011 r. Pomimo wypowiedzenia umowy pozwany nadal korzystał z przedmiotu najmu.

Dnia 09 stycznia 2013 r. Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. po rozpoznaniu sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (...) spółka komandytowo-akcyjna w W. wydał wyrok w którym ustalił, że pomiędzy powódką (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. a pozwaną (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością (...)spółka komandytowo-akcyjna z siedzibą w W. nie istnieje stosunek prawny wynikający z umowy z dnia 27 grudnia 2004 r. zawartej pomiędzy powódką a (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością dotyczącej pomieszczeń biurowo-handlowych położonych w budynku przy al. (...) w W., na podstawie którego pozwana może żądać od powódki zapłaty czynszu wynikającego z powyższej umowy. Ponadto zasądził od pozwanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (...) spółka komandytowo-akcyjnej na rzecz powódki (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. kwotę 2.914.220,14 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 22 marca 2012 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 219.413,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Postanowieniem z dnia 2 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie XVI Wydział Gospodarczy uznał wyrok Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 09 stycznia 2013 r. (sygn. akt SA 62/12) w zakresie pkt 1 oraz stwierdził wykonalność wyroku z punktu I przez nadanie mu klauzuli wykonalności w zakresie punktów 2 i 3.

Pismem z dnia 12 kwietnia 2013 r. (...) sp. z o.o. wezwała do zapłaty (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością(...) kwoty 7.427.664,47 zł stanowiącą sumę płatności (...) na rzecz (...) dokonanych z zastrzeżeniem zwrotu tytułem m.in. czynszu, opłat eksploatacyjnych oraz refakturowania kosztów za odprowadzanie ścieków i zużycie wody za okres od 26 października 2011 r. do grudnia 2012 r. w związku z wypowiedzianą umową dzierżawy pomieszczeń handlowych oraz biurowych z dnia 27 grudnia 2004 r., która to suma została pomniejszona o kwotę zasądzoną od (...) na rzecz (...) w wyroku Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 09 stycznia 2013 r.

Pismem z dnia 19 kwietnia 2013 r. powód złożył pozwanemu oświadczenie o potrąceniu wierzytelności przysługującej mu wobec pozwanego w kwocie 11.972.966,20 zł brutto, stanowiącej część wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z (...) z pomieszczeń, części wspólnych, miejsc parkingowych oraz innych składników majątkowych, do którego prawo własności przysługuje (...), zlokalizowanych w W. przy al. (...) za okres od dnia 26 października 2011 r. do 25 stycznia 2013 r. z wierzytelnością przysługującą(...) wobec (...) w kwocie 10.890.325,04 zł, a wynikającej z wyroku Sądu Polubownego – Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 09 stycznia 2013 r., sygn. akt SA 62/12 oraz wszelkimi wierzytelnościami ubocznymi, kosztami sądowymi zasądzonymi w przedmiotowym wyroku oraz wynikającą z otrzymanego wezwania z dnia 12.04.2013 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo było oparte zatem na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. zgodnie z którym dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie.

Dalej Sąd Okręgowy podniósł, że w łączącej strony umowie dzierżawy z dnia 27 grudnia 2004 r. zawarto zapis, że wszelkie spory pomiędzy stronami wynikające z lub dotyczące niniejszej umowy lub związane z jej naruszeniem, rozwiązaniem lub nieważnością, jakie mogą zostać rozwiązane polubownie, będą rozstrzygane wyłącznie przez Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie zgodnie z jej regulaminem, a wyrok arbitrażowy będzie ostateczny i wiążący dla stron. Pomimo wypowiedzenia przedmiotowej umowy przez pozwanego w dniu 21 października 2011 r. powód w dalszym ciągu zajmował pomieszczenia oraz dokonywał zapłat czynszu i opłat eksploatacyjnych. Jak wynika z uzasadnienia wyroku Sądu Polubownego z dnia 09 stycznia 2013 r. zasądzona kwota 2.914.220,14 zł stanowiła wartość zapłaconego czynszu, opłat eksploatacyjnych oraz refakturowanych kosztów za odprowadzenie wody i zużycie ścieków za okres od 1 listopada 2011 r. do 28 lutego 2012 r.

Bezsporne było, że powód pismem z dnia 19 kwietnia 2013 r. złożył pozwanemu oświadczenie o potrąceniu wierzytelności przysługującej mu wobec pozwanego w kwocie 11.972.966,20 zł brutto, stanowiącej część wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z (...) z pomieszczeń, części wspólnych, miejsc parkingowych oraz innych składników majątkowych, do którego prawo własności przysługuje (...), zlokalizowanych w W. przy al. (...) za okres od dnia 26 października 2011 r. do 25 stycznia 2013 r. z wierzytelnością przysługującą (...) wobec (...) w kwocie 10.890.325,04 zł, a wynikającej z wyroku Sądu Polubownego – Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. z dnia 09 stycznia 2013 r., sygn. akt SA 62/12 oraz wszelkimi wierzytelnościami ubocznymi, kosztami sądowymi zasądzonymi w przedmiotowym wyroku oraz wynikającą z otrzymanego wezwania z dnia 12.04.2013 r.

W ocenie Sądu Okręgowego, z powyższego w sposób oczywisty wynika, że istnienie, wysokość i wymagalność wierzytelności, którą powód przedstawił do potrącenia, to kwestie, które objęte są zapisem na sąd polubowny. Zatem należy zgodzić się z przytoczonymi przez pozwanego w odpowiedzi na pozew twierdzeniami, że tylko sąd polubowny władny jest orzec, czy i w jakiej wysokości powodowi przysługuje wierzytelność wobec pozwanego z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z przedmiotu najmu.

W związku z dokonaniem przez powoda potrąceniem wierzytelności w niniejszej sprawie, powstał spór, co do istnienia wierzytelności powoda względem pozwanego. Zatem skuteczne powołanie się przez powoda na zdarzenie w postaci umorzenia wzajemnych wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej, na skutek zgłoszenia zarzutu potrącenia

wymaga wykazania przez stronę powodową istnienia zgłoszonej do potrącenia wierzytelności powoda, potwierdzonej wyrokiem Sądu Polubownego.

W ocenie Sądu Okręgowego z uwagi na to, że strona powodowa w celu ustalenia istnienia służących jej wierzytelności nie wykorzystwała drogi postępowania przed Sądem Polubownym, powództwo należało oddalić jako przedwczesne.

Sąd Okręgowy podkreślił, że pozwany konsekwentnie kwestionował zarówno zasadność jako i wysokość dokonanego przez powoda potrącenia wzajemnych wierzytelności. Postępowanie w sprawie ustalenia powyższych kwestii winno zostać przeprowadzone zgodnie z łączącą strony umową przed sądem polubownym.

Sąd Okręgowy podniósł, że bez potwierdzenia istnienia wierzytelności przez sąd polubowny, nie mógł orzekać co do skuteczności dokonanych potrąceń, a tym samym nie mógł, na podstawie art. 840 § 1 pkt. 2 uwzględnić powództwa przeciwegzekucyjnego. Strona powodowa nie wykazała istnienia swojej wierzytelności, oraz że w konsekwencji nie zaistniały po jej stronie przesłanki do złożenia skutecznego oświadczenia o potrąceniu wierzytelności. Skutkiem powyższego nie mogło dojść i nie doszło do potrącenia, a tym samym nie nastąpiło zdarzenie powodujące wygaśnięcie zobowiązań powoda wobec pozwanego, co uniemożliwiało uwzględnienie powództwa.

O kosztach procesu Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu wyrażoną w art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód, zaskarżając wyrok w całości.

Powód zarzucił zaskarżonemu wyrokowi:

-naruszenie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 1161 § 1 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię, prowadzące do uznania powództwa za przedwczesne, pomimo, że powód: nie mógł wystąpić do sądu polubownego z powództwem o zapłatę, ponieważ na skutek potrącenia doszło do umorzenia przysługującej mu wierzytelności, nie mógł wystąpić do sądu polubownego z powództwem o ustalenie, ponieważ nie zachodziły przesłanki warunkujące zainicjowanie i prowadzenie tego postępowania, nie mógł wystąpić do sądu polubownego z pozwem o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, ponieważ tylko sąd powszechny jest uprawniony do nadania wyrokowi klauzuli wykonalności oraz do pozbawienia wyroku tej klauzuli, nie mógł skorzystać z innych środków prawnych w celu obrony przed egzekucją, powództwo przeciwegzekucyjne stanowiło bowiem jedyny środek prawny służący tej obronie- co doprowadziło do ograniczenia przysługującego powodowi prawa do sądu oraz skutkowało nierozpoznanie istoty sprawy;

- naruszenie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię, skutkujące uznaniem, że warunkiem uwzględnienia powództwa przeciwegzekucyjnego, opartego na zdarzeniu w postaci potrącenia wierzytelności wskazanych w oświadczeniu z dnia 19 kwietnia 2013 r. było wcześniejsze uzyskanie przez powoda potwierdzenia wyrokiem sądu polubownego istnienia, wysokości i wymagalności przysługującej mu wierzytelności, pomimo, że: obowiązek taki nie wynika z przepisów prawa regulujących powództwo przeciwegzekucyjne i instytucję potrącenia, wyłącznie sądy powszechne są uprawnione do nadania wyrokowi klauzuli wykonalności oraz do pozbawienia wyroku tej klauzuli, przepisy nie wyłączają możliwości oparcia powództwa opozycyjnego na zdarzeniu w postaci potrącenia wierzytelności, która ma charakter sporny, pozwany uznał dług względem powoda co do zasady oraz złożył oświadczenie, które należy interpretować jako niewłaściwe uznanie długu co do kwoty przewyższającej wierzytelność stwierdzoną tytułem wykonawczym-istniały zatem podstawy do rozpoznania istoty sprawy i uwzględnienia powództwa przeciwegzekucyjnego.

Zgłaszając powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa i zasądzenie na rzecz powoda od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji powoda w całości i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany wniósł także o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wyroku Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. z dnia 24 listopada 2014 r., SA 235/13, SA 40/14/W oraz SA 129/14/P. Okoliczność ta okazała się jednak między stronami niesporna, jako, że obie strony złożyły odpis tego wyroku z uzasadnieniem w toku postępowania odwoławczego, powołując zarówno okoliczność jego wydania oraz zaskarżenia, jak i treść rozstrzygnięcia. Nie zachodziła więc konieczność prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność niesporną.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda zasługiwała na uwzględnienie w całości.

Rację ma skarżący, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Powyższe skutkowało uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy nie był kwestionowany przez strony. Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia poczynione przez Sąd I instancji za własne. Dodatkowo Sąd Apelacyjny ustala także, że zapadł kolejny wyrok Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 24 listopada 2014 r., SA 235/13, SA 40/14/W oraz SA 129/14/P, dotyczący rozliczeń stron w związku z umową zawartą dnia 27 grudnia 2004r. oraz jej wypowiedzeniem przez pozwanego. Wyrok ten został zaskarżony przez obie strony (okoliczności niesporne).

Pomimo trafnych ustaleń faktycznych, Sąd Okręgowy dokonał wadliwej oceny prawnej roszczenia powoda, uznając, że powództwo przeciwegzekucyjne jest przedwczesne wobec niepotwierdzenia przez sąd polubowny wierzytelności, którą powód potrącił z wierzytelnością pozwanego wynikającą z wyroku Sądu Polubownego, Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 09 stycznia 2013 r., SA 62/12.

Zwrócić należy uwagę na chronologię wydarzeń, skoro stan faktyczny nie był kwestionowany. Po zapadnięciu wyroku Sądu Polubownego dnia 09 stycznia 2013 r., została stwierdzona jego wykonalność w zakresie punktu 2 i 3 postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 02 kwietnia 2013 r., poprzez nadanie mu w tym zakresie klauzuli wykonalności.

Pismem z dnia 25 stycznia 2013 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty na jego rzecz kwoty 11 972 966, 20 zł tytułem m.in. części wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z pomieszczeń we wskazanym w wezwaniu okresie.

Pismem z dnia 12 kwietnia 2013 r. pozwany wezwał powoda do zapłaty kwoty 7 427 664,47 zł tytułem m.in. czynszu, opłat eksploatacyjnych i refakturowanych kosztów za odprowadzanie ścieków i zużycie wody za okres 26 października 2011 r. do grudnia 2012 r., która to kwota została pomniejszona o należność zasądzoną na rzecz pozwanego rzeczonym wyrokiem Sądu Polubownego z dnia 09 stycznia 2013 r. Wówczas powód dnia 19 kwietnia 2013 r. złożył pozwanemu oświadczenie o potrąceniu wierzytelności przysługującej mu wobec pozwanego w kwocie 11 972 966, 20 zł ze wskazanych wyżej tytułów za okres od 26 października 2011 r. do 25 stycznia 2013 r. z wierzytelnością przysługującą pozwanemu w kwocie 10 890 325,04 zł wynikającą zarówno z wyroku Sądu Polubownego jak i wezwania do zapłaty z dnia 12 kwietnia 2013 r.

Jak z powyższego wynika powód dokonał potrącenia wierzytelności w znaczeniu materialnoprawnym, o którym mowa w art. 499 k.c., nie korzystając uprzednio z zarzutu potrącenia w toczącym się między stronami postępowaniu przed Sądem Polubownym, przy czym podnieść należy, że żaden przepis prawa nie nakłada na uczestnika obrotu prawnego obowiązku, aby taki zarzut musiał sformułować w toku postępowania. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 14 października 1993 r., III CZP 141/93 (OSNC 1994, nr 5, poz. 102) wskazał, że podstawą powództwa z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.

może być potrącenie, pomimo, że powód zarzut potrącenia mógł zgłosić w postępowaniu rozpoznawczym w sprawie, w której tytuł wykonawczy został wydany.

Z kolei regulacje kodeksu cywilnego w zakresie potrącenia nie nakazują, aby podmiot prawa, który składa oświadczenie o potrąceniu, musiał legitymować się orzeczeniem sądu czy innego organu, które stwierdza jego wierzytelność zgłoszoną do potrącenia, nawet w sytuacji, gdy druga wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym. Nie można bowiem pozbawiać nikogo prawa dokonywania czynności prawnych, jeśli ma on zdolność do podejmowania tych czynności, w tym wyrażania oświadczeń woli w zakresie przysługującej mu wierzytelności. Powód po wezwaniu go do zapłaty złożył oświadczenie woli o potrąceniu własnej wierzytelności z wierzytelnością drugiej strony, do czego miał prawo, a z żadnych przepisów nie wynika, aby prawo to miało być ograniczone.

W ocenie Sądu Apelacyjnego takim ograniczeniem do skorzystania z prawa podmiotowego, nie może być zapis na sąd polubowny zawarty w umowie stron. Inny jest bowiem cel takiego zapisu- wyłącza on – w razie podniesienia stosownego zarzutu dochodzenia roszczenia nim objętego przed sądem powszechnym. Zapis na sąd polubowny zmierza do wywołania skutków procesowych, uniemożliwiając skorzystanie z rozstrzygnięcia sporu przez sąd powszechny. Nie przekłada się to automatycznie na postępowanie przeciwegzekucyjne, gdyż nie służy ono dochodzeniu roszczenia. Jest to powództwo o ukształtowanie prawa.

Zwrócić trzeba uwagę, że oświadczenie o potrąceniu, o którym mowa w art. 499 k.c. jest czynnością materialnoprawną, powodującą w razie wystąpienia przesłanek określonych w art. 498 § 1 k.c. – odpowiednie umorzenie wzajemnych wierzytelności. Z ustawowego sformułowania „gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami” nie wynikają żadne ograniczenia co do charakteru długów i wierzytelności, które można objąć kompensacją (M. Pyziak-Szafnicka (w:) „System ...tom 6, s. 1096). Aby mogło dojść do potrącenia, spełnione muszą być łącznie cztery przesłanki: wzajemności wierzytelności, jednorodzańowość świadczeń, wymagalność i zaskarżalność wierzytelności, przy czym te dwie ostatnie przesłanki dotyczą tylko wierzytelności potrącającego (strony aktywnej). Natomiast art. 498 k.c. nie zawiera wymogu bezsporności wierzytelności ani aby wierzytelność przedstawiona do potrącenia była niewątpliwa co do swego istnienia i łatwa do udowodnienia. Tym bardziej brak podstaw do żądania, jak wskazano wyżej, aby była stwierdzona wyrokiem, w tym wyrokiem sądu polubownego.

Jednocześnie, zważywszy na treść wyroku Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z dnia 24 listopada 2014 r., SA 235/13, SA 40/14/W oraz SA 129/14/P, należy także wziąć pod uwagę, że stanowisko powoda jest konsekwentne, bowiem w kolejnym postępowaniu przed sądem polubownym w zakresie należności za dalszy okres, powód nie żąda zasądzenia kwoty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie i pozostałe świadczenia zawiązane z dzierżawą pomieszczeń w wysokości i za okres objęty potrąceniem dokonany dnia 19 kwietnia 2013 r.

Wadliwie było więc stanowisko Sądu Okręgowego, że aby powód mógł powoływać się na zdarzenie powodujące wygaśnięcie wierzytelności (potrącenie), w kontekście żądania pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, miał obowiązek wykorzystania drogi postępowania przed sądem polubownym celem wykazania jej istnienia, wysokości i wymagalności, skoro umowa stron zawiera w art. 15 ust. 2 zapis na sąd polubowny w zakresie wszelkich sporów wynikających z lub dotyczących tej umowy lub związane z jej naruszeniem, rozwiązaniem lub nieważnością.

Rację ma bowiem powód, że skoro złożył oświadczenie o potrąceniu, to wierzytelność wygasła i nie ma on już możliwości dochodzenia jej przed sądem polubownym, podobnie zresztą jak i przed sądem powszechnym. Natomiast może powoływać się, że zaszła przesłanka przewidziana w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., która może skutkować pozbawieniem tytułu wykonawczego wykonalności. Tego typu roszczenia powód może dochodzić jedynie przed sądem powszechnym, nie zaś przed sądem polubownym, jako że to sąd powszechny nadaje klauzulę wykonalności orzeczeniu sądu polubownego. W tym też postępowaniu sąd powszechny musi przesłankowo zbadać, czy potrącenie dokonane przez powoda było skuteczne.

Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu Najwyższego zawarty w wyroku z dnia 21 stycznia 2015 r. IV CSK 237/14 (LEX nr 1677133), że zarzut potrącenia dokonanego po powstaniu tytułu egzekucyjnego, może być skutecznie podniesiony jedynie w powództwie przeciwegzekucyjnym z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Marginalnie wskazać należy, na co również

trafnie zwrócił uwagę apelujący, że nie istnieje możliwość wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego przed sądem polubownym, jako że wyłącznie sąd powszechny jest uprawniony do nadania wyrokowi sądu polubownego klauzuli wykonalności i tylko sąd powszechny może taki wyrok klauzuli tej pozbawić.

Wobec powyższego w niniejszym postępowaniu Sąd Okręgowy nie mógł uchylić się od zbadania, czy dokonane przez powoda potrącenie było skuteczne. Uznanie, że powództwo jest przedwczesne, w konsekwencji oddalenie wszystkich wniosków dowodowych, których celem było wykazanie, że doszło do wygaśnięcia wierzytelności we wskazywanym zakresie, skutkowało nierozpoznanie istoty sprawy.

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, podzielany także przez Sąd Apelacyjny rozpoznający niniejszą sprawę, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie, np. sąd oddała powództwo z powodu przedawnienia roszczenia, które to stanowisko okazało się nietrafne, a nie rozpoznał jego podstawy (np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., IV CZ 110/14, LEX nr 1656516).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy uchylił się od zbadania materialnoprawnej podstawy roszczenia, wprawdzie nie z powodu przedawnienia roszczenia, ale uznania przedwczesności powództwa, więc w istocie także z powodu przesłanki unicestwiającej roszczenie. Jak zaś wskazano wyżej, w ocenie Sądu Apelacyjnego, było to stanowisko wadliwe.

Rozpoznając ponownie sprawę, Sąd Okręgowy ustali i oceni, w świetle zaoferowanych przez strony dowodów, czy potrącenie dokonane przez powoda 19 kwietnia 2013 r. oraz ewentualnie w jakim zakresie było skuteczne, a w konsekwencji, czy zaszła przesłanka określona w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. umożliwiająca pozbawienie tytułu wykonawczego wyroku Sądu Polubownego, Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 09 stycznia 2013 r., SA 62/12 wykonalności.

Z powyższych przyczyn apelacja podlegała uwzględnieniu, a wyrok Sądu I instancji podlegał uchyleniu na podstawie art. 386 ust. 4 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania oparte zostało o art. 108 § 2 k.p.c.

Beata Byszewska Lidia Sularzycka Maciej Dobrzyński